

A legnagyobb magyar gyűjtemény

Palota a Hősök terén

Százezer, világviszonylatban is neves képzőművészeti alkotást őriz a klasszicizáló reneszánsz palota, a legnagyobb magyar gyűjtemény, a Szépművészeti Múzeum, Budapest, a Hősök terén.

Amikor az 1896-os — a honalapítás ezredik évfordulójának megörökítésére alkotandó művekről szóló — törvénycikk kimondta, az Országos Szépművészeti Múzeum létesítésének szükségességét, már évtizedek óta sürgették, szorgalmazták a szakemberek, a lapok ilyen intézmény felállítását. Országos pályázatot hirdettek, s a második díjas Schickedanz Albert és Herzog Fülöp némileg módosított terve alapján 1900 nyarán megkezdik az építkezést.

Még Széchenyitől

Korinthoszi oszlopok, dór pilaszterek, antik timpanonok, az olympiai Zeusz-templom szoborcsoportjának másolata, az antik görög formák harmonizálva épültek egybe az újreneszánsz stílusú épületsorral. Bent nagy antik csarnokok, márványoszlopos folyosók adnak helyet a műalkotásoknak.

A Szépművészeti Múzeumot 1906. december elsején nyitották meg. S bár a Szépművészeti Múzeum épülete még csak 65 éves, a páratlan értékű gyűjtemény jóval korábbi. A mi első múzeumunk a Széchenyi Ferenc által 1802-ben a nemzeti múzeum létesítésére felajánlott könyv-, címer- és éremgyűjteményből teremtődött. Ebben a Széchenyi-féle anyagban volt néhány festmény is — ezek a Nemzeti Múzeum képtárának első darabjai.

Az 1832—36-os országgyűlés határozott a mai Nemzeti Múzeum felépítéséről. És ugyanaz az országgyűlés a képtárról is hozott határozatokat: megszavazta a nagyrészt régiségeket, de köztük hatvan festményt és szobrot is tartalmazó Jankovich-féle gyűjtemény megszerzéséhez szükséges összeget, és törvénybe iktatta Pyrker János egri érsek adományát. Pyrker János 190 festményből álló kollekciót ajánlódokozott a Nemzeti Múzeumnak, köztük számos olyan ké-

pet, amely ma is a Szépművészeti Múzeum legnagyobb értéke — Bellini Cornaro Katalinját, Giorgione Férfiportróját, Lorenzo Lotto, Palma Vecchio, Veronese, Strozzi, Guardi festményeit, s egy, a „magyar képirást” képviselő Markó Károly-művet is.

1845-ben „egyesület állott össze — Kubinyi Agostonnak, a Nemzeti Múzeum igazgatójának indítására —, amely céljával tűzte ki egy, a Magyar Nemzeti Múzeum képgyűjteménye mellett felállítandó nemzeti képcsarnok alakítását”.

A szabadságharc idején, Kossuth utasítására a „magyar kincstári elnöki lakhoz tartozott 78 olajfestmény” — került a múzeumba. Így Lucas Cranach három remekműve, Dürer Férfi portréja, Tintoretto két portréja.

Képcsarnok és képtár

A Nemzeti Képcsarnok ünneplés megnyitására 1851-ben került sor, s ezzel megszületett az első állandó kiállítás hazánkban, amelyen magyar festők alkotásaival ismerkedhetett meg a közönség. Ekkor 29 művész 52 képét mutatták be.

Nagy változást jelentett egy másik gazdag gyűjtemény, az Országos Képtár megalakulása, amely a Nemzeti Múzeum képtárából függetlenül jött létre. Gerincét a világhírű Esterházy-képtár alkotta, amely 1870-ben került állami tulajdonba. Az Esterházy család művészet iránt érdeklődő főurai már a 17. századtól gyűjtik a műalkotásokat. De a képtár igazi megalapítója Miklós herceg volt, aki egymaga ezer festményt, három és fél ezer rajtot és ötvenezer metszetet vásárolt. Olaszországi útján szerezte meg Correggio Madonnáját, amelyről a korábban Nápolyban járt Goethe is megemlékezik „Itáliai utazás”-ában. Gyűjteménye Raffael-, Leonardo-, Rembrandt-, Vermeer-, Hals-, Claude Lorrain-, Cranach-festményekkel dicsekedhet. Spanyol remekműveket szerez: Goya-, Ribera-, Murillo-, Velasquez-, Tiepolo-, Alonso Cano-, Zurbaran-képeket.

Az Esterházy-képtár 1815 óta Bécsben nyitva állt a nagyközönségnek. A magyar közvélemény már a Nemzeti

Múzeum alapítása után hangot ad kívánságának, a képtár hazahozataláról. Miklós herceg fia, Esterházy Pál, az 1848-as kormány külügyminisztere, a 60-as évek elején „maga és örökösei nevében beleegyezését adja, hogy a gyűjtemény a Magyar Akadémia palotájában őriztessék”. 1870-ben pedig eladják az államnak — s ettől fogva Országos Képtár nevet viselve „az ország elidegeníthetetlen javai közé sorolják és Pest városából, mint az ország központjából soha el nem vitethetik”.

Pulszky Ferencnek, a Nemzeti Múzeum igazgatójának javaslatára átrendezték a képtárakat. A Nemzeti Múzeum képtárába az újabkori festményeket gyűjtötték, az Országos Képtárba a régi műveket. Az Országos Képtár 1878-as kiállításán már hétszázhuszonhat (XIV—XVIII. századbeli) festmény szerepelt. Pulszky Károly, a képtár nagy képzettségű igazgatója átrendezi a kiállítást, ő a képtár első vezetője, aki a gondjaira bízott műkincseket magas színvonalú műtörténeti előadások során ismerteti meg a közönséggel.

Az időközben megnyílt Szépművészeti Múzeum 1912-ben vette át a Pálffy János által adományozott gyűjteményt — Tizian, Veronese, Tintoretto, XVII. századi holland és barbizoni festők műveit.

„Valóságos varázslat”

Közvetlenül az első világháború kitörése előtt Petrovics ezeket nevezik ki a múzeum igazgatójává. Az a 21 év, amelyet ebben a tiszteben eltöltött, a Szépművészeti Múzeum első fénykora. Munkájának célja a gyűjtemények teljesítése és tudományos rendezése volt. A múzeumnak új osztagy, kiállításai születtek; megteremtí a Régi Magyar Képtár alapjait. Léveti a múzeumi vásárlások alkalmi jellegét. A kiegészítésnek magasabb és nemesebb értelmet kell adnunk; a meglévőnek és az újnak olyan találkozása legyen az, amely a művészi hatást fokozza és a művészettörténeti tanulságokat mélyíti... — vallja. S ha nem volt fedezet, mindig megtalálta a módját, hogy a kiszemelt műtárgy a múzeum tulajdonába kerüljön.

„Valóságos varázslat volt az — írja róla Szomorú Dezső —, amelynek rejtélyes hatása alatt híres gyűjtők megváltak legszebb darabjaiktól, s boldogan vagy nem boldogan, de odaajándékozták neki ezeket a legszebb darabokat. Például Kohnér Adolf Szinyei Pacsirtáját, Nemes Marcel Greco Magdolnáját és Mákonyi híres Rákóczi-portróját. Hatvány Ferenc Cezane Buffet-jét, Széchenyi Béla egész gyűjteményét... Csakugyan, micsoda mágikus erő volt ez Petrovicsban, hogy még a Nemzeti Bank is mellé állott és segítette, hogy egy Van Dycket vehessen... Kollektív adakozók álltak mellé, egész társaságok, hogy álmait, vágyait és reményeit megvalósítsák. Ezeket név szerint nem is lehet felsorolni. Ezekről csak egy Lorenzo Costa, egy Palma Vecchio, egy Ferrari Gaudenzio beszélnek — egy Delacroix, egy Courbet, egy Manet, egy Monet, egy Carrière a Szépművészeti Múzeum falán, a Petrovics birodalmában!”

A faszalódó Magyarország ural nem tűrhették Petrovics demokratikus művészetpolitikáját — 1935-ben nyugdíjazták.

A háború vihara feldúlta a múzeum életét. A műkincseket csomagolás nélkül rakták vagonokba, teherautókra. Egy része hónapokig hanyódot a lebombázott grázi pályaudvaron, más részét a szentgotthárdi apátság pincéjében őrizték. Az anyag teljes egészében csak 1947-ben került vissza a Szépművészeti Múzeumba.

A felszabadulás után az első időszak kiállítás 1946 tavaszán nyílt meg. Azóta — a Szépművészeti Múzeum számos emlékeztető, értékes kiállítással örvendeztette meg a közönséget.

Kádár Márta